

STATE TAXATION SYSTEM IN BOSNIA AND HERZEGOVINA AND REDISTRIBUTION OF RESOURCES

SUSTAV DRŽAVNOG OPOREZIVANJA U BIH I REDISTRIBUCIJA RESURSA

HADZIC, Faruk; IMAMOVIC, Aida & KLEPO, Amela

Abstract: Generally looking, the tax is defined as the instrument by which the state collects the funds needed for financing national needs. By paying taxes, citizens provide the funds to finance certain public goods, government expenditure, etc. When it comes to competence in the field of taxation in BiH, it is divided between the state and entity levels. Such divisions cannot give the state the ability to effectively perform a redistribution of resources and make the right decisions for financing their needs.

Key words: State taxation system in BiH, VAT, direct and indirect taxes, redistribution of resources

Sažetak: Općenito posmatrajući, porez definiramo kao instrument kojim država prikuplja sredstva potrebna za financiranje državnih potreba. Plaćanjem poreza, građani osiguravaju sredstva za financiranje određenih javnih dobara, izdataka vlade i sl. Kada je u pitanju nadležnost u oblasti poreza u BiH, ona je podijeljena između države i entiteta. Takva podijeljenost ne daje državi mogućnost da na efikasan način vrši redistribuciju resursa i donosi prave odluke za financiranje svojih potreba.

Ključne riječi: Porezni sustav BiH, PDV, izravni i neizravni porezi, redistribucija resursa

Authors' data: Faruk **Hadzic**, asistent, Ekonomski fakultet u Tuzli, Tuzla, h.faruk@bih.net.ba; Aida **Imamovic**, viši stručni suradnik, Ministarstvo financija i trezora BiH, Sarajevo, aimamovic@trezorbih.gov.ba; Amela **Klepo**, Ekonomski konzultant, Udruženje ekonomista Academic, Tuzla, amela@academic.ba

1. Uvod

U najopćenitijem smislu porez definiramo kao instrument kojim država prikuplja sredstva potrebna za financiranje državnih potreba (financiranje državnog aparata, odgoja i obrazovanja, financiranje određenih socijalnih izdataka, financiranje određenih infrastrukturnih projekata, davanje poticaja i subvencija). U tom smislu moglo bi se reći da su porezi cijena javnih dobara koje na razne načine rabimo, ali uvijek obavezno i posredno putem državnih institucija.[1]

Cilj ovog rada jeste da prikaže sustav državnog oporezivanja u BiH, načine na koji se vrši oporezivanje, te na kraju redistribucija prikupljenih poreza. Isto tako, prikazat ćemo podatke koji govore da je Bosna i Hercegovina mogla, efikasnijim korištenjem prikupljenih poreza, imati snažniji ekonomski rast.

2. Svrha poreza

Plaćanjem poreza, građani osiguravaju sredstva za financiranje određenih javnih dobara (npr. obrazovanje, zdravstvo, policija, vojska i td.), ali ne stječu prava da u omjeru uplaćenog poreza dobiju određenu vrstu usluge, kao što je npr. kod plaćanja doprinosa za mirovinsko osiguranje, gdje se mirovina određuje visinom uplaćenog doprinosa. Zato se za poreze i kaže da se njima financiraju određena javna dobra ili općedruštvene potrebe čije se korištenje ne može individualno odrediti, ni po opsegu ni po vremenu, već se zbog njihovog vitalnog značaja za funkcioniranje društva propisuje kao zakonska obveza, u pravilu prema ekonomskoj snazi poreznih obveznika uz određene korekcije koje su socijalnopolitički motivirane.[2] [3][4]

3. Porezni sustav BiH

Porezni sustav BiH sastoji se iz izravnih i neizravnih poreza. Najznačajniji izvor prihoda predstavljaju neizravni porezi, na koje otpada 93,4% ukupnih poreznih prihoda, dok na izravne poreze otpada 6,6%.[5]

Nadležnost u oblasti poreza u BiH je podijeljena. Do 2005. godine, nadležnost u oblastima poreza je bila na razini entiteta, da bi se reformom poreznog sustava, odnosno uvođenjem PDV-a, nadležnost prenijela na razinu države. Prihodi od PDV-a se prikupljaju na jedinstvenom državnom računu prema jedinstvenoj stopi od 17%, odakle se prema dogovorenom koeficijentu raspodjeljuju prema entitetima.

Koeficijenti za raspodjelu su definirani u sljedećim postocima:

- Federacija BiH 64,39%
- RS 32,06%
- Brčko DC 3,55%

Nadležnost u oblasti izravnih poreza je zakonski regulirana na razini entiteta. Porez na dohodak iznosi 10% u oba entiteta.

Jedna od reformi, koja je unaprijedila gospodarsku aktivnost u državi jeste i uvođenje PDV-a, kao zamjena za dotadašnje poreze na promet proizvoda i usluga.

U tablici 1. su prikazani prihodi od izravnih i neizravnih poreza u BiH u periodu 2006. – 2009.

GODINA	PRIHODI, milijuni (€)									
	Neizravni porezi									
	PDV	Akcize	Carine	Porez na promet	Putarine	Ostalo	Ostali Povrati	Izravni porezi	Ostali prihodi	UKUPNO
2006	1.252,1	440,5	285,2	30,0	90,3	5,3	-4,7	124,6	186,6	2.409,8
2007	1.466,7	470,0	335,2	16,1	95,6	9,8	-2,6	115,8	223,2	2.729,8
2008	1.595,0	480,4	333,2	5,7	97,0	9,7	-3,2	178,4	219,2	2.915,4
2009	1.195,6	431,6	147,9	3,0	104,6	7,5	-2,5	136,8	180,6	2.205,1

Tablica 1. Prihodi od izravnih i neizravnih poreza (2006. – 2009.)

Iz tablice 1. se može vidjeti da je u periodu 2006. – 2008. došlo do povećanja svih stavki prihoda, prije svega prihoda od neizravnih poreza. Zbog utjecaja Svjetske ekonomske krize, tijekom 2009. godine je došlo do značajnog pada prihoda, koji se prije svega ogleda u smanjenju prikupljenog PDV-a, čiji je iznos manji nego u prvoj godini prikupljanja. Tendencija pada prikupljenog iznosa od PDV-a nas dovodi do zaključka je došlo do značajnog pada osobne potrošnje stanovništva, što se odrazilo kako na GDP, tako i na PDV. Analizirajući podatke iz tablice 1., može se uočiti da je došlo i do značajnog pada u prikupljanju carina, prije svega zbog ukidanja carina na uvoz roba iz EU, koje su predmet Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju, ali i zbog smanjenog uvoza.

Povećanje prihoda u prve tri godine za oko 500 milijuna €, omogućilo je povećanje budžeta svih razina vlasti u BiH. Veliko povećanje prihoda je prije svega rezultat uvođenja PDV-a, što je djelomično dovelo i do razumnog rasta inflacije od 6 – 7% u prvog godini prikupljanja. Uvođenje PDV-a je povećalo fiskalnu disciplinu, dovodeći do rasta prihoda na Jedinostvenom računu, što se odrazilo u većem prikupljanju PDV-a nego što je to planirano. Veći rast prihoda od planiranog se odrazio i na veće budžete svih razina vlasti, što je dovelo do veće državne potrošnje (G), a time i rasta GDP-a.

4. Redistribucija prikupljenih poreza

Veći porezni prihodi su omogućili i veće budžetske rashode. Najveće povećanje rashoda je bilo na stavkama tekućih izdataka (plaće administracije) i socijalnih transfera. Ove podatke možemo vidjeti u tablici 2. Zbog nedostatka prihoda u 2009. godini, došlo je i do smanjenja rashoda na gotovo svima stavkama.

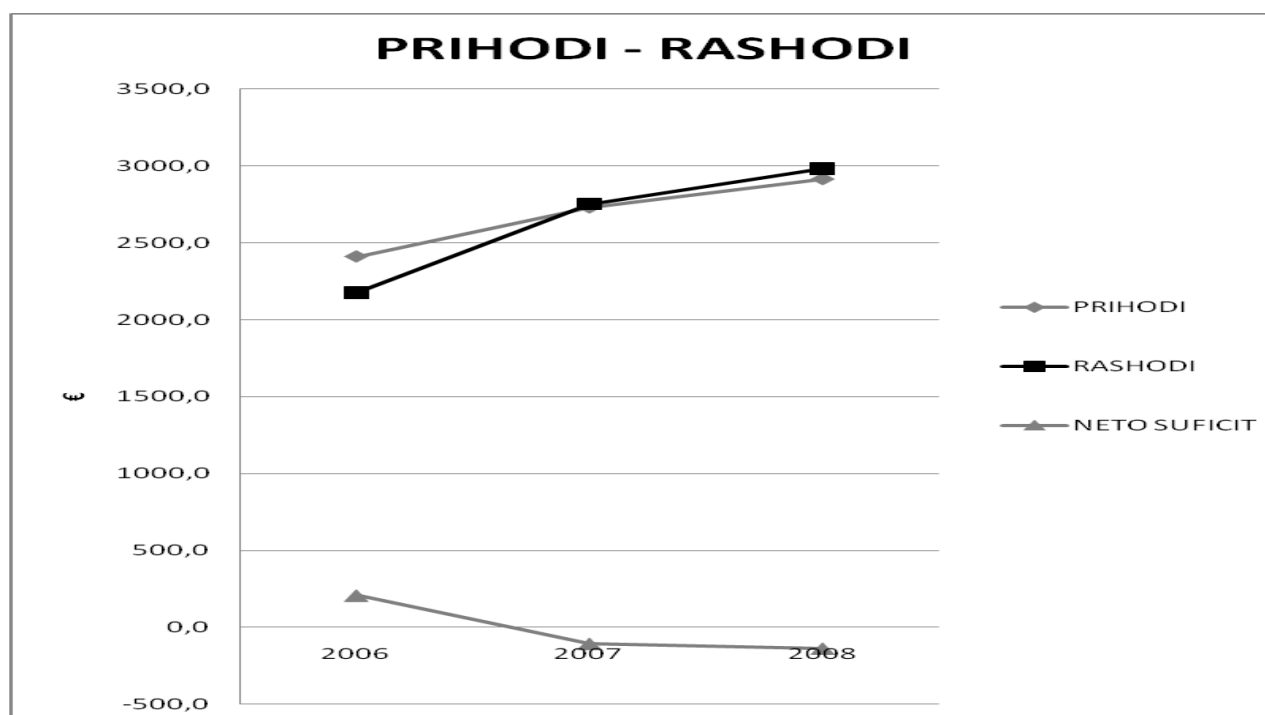
Analizirajući podatke navedene u tablici 2., možemo zaključiti da je država usmjerila, povećani dio prihoda od PDV-a, uglavnom u socijalni sektor. Po našem mišljenju,

pozitivni efekti od jednokratnog povećanja PDV-a, nisu na najbolji način iskorišteni. Došlo je do rasta osobne potrošnje stanovništva, koje uglavnom svoje dohotke troši na uvozna dobra. Smatramo da nije iskorištena jedinstvena prilika da se višak prikupljenih sredstava usmjeri u financiranje infrastrukturnih projekata.

RASHODI, milijuni (€)								
Godina	Tekući izdaci	Grantovi/ Socijalni transferi/ Subvencije	Plaćanje kamate	Ostali izdaci/ potrošnja/ transferi	Transferi sa JR	Transferi	Neto pozajmljivanje	UKUPNO
2006	329,3	416,3	62,7	33,5	1.163,6	134,9	9,3	2.149,7
2007	397,5	461,0	64,0	215,9	1.399,5	131,5	-1,2	2.668,1
2008	517,6	711,8	66,6	0,0	1.441,3	167,8	3,6	2.908,8
2009	419,5	382,5	40,4	105,1	1.096,8	107,0	-7,2	2.144,1

Tablica 2. Rashodi sredstava (2006. – 2009.)

Snažan rast izdvajanja za socijalni sektor i administraciju, nije bio praćen rastom prihoda, tako da je nakon suficita u 2006. godini, tijekom 2007. i 2008. godine došlo do pojave vladinog deficita. Zabrinjavajuće je da nije došlo do povećanja investicija u infrastrukturne projekte. Na sljedećoj slici 1., se mogu vidjeti trendovi kretanja prihoda i rashoda tokom posljednje tri godine.

Slika 1. Prihodi i rashodi po godinama

Na slici 1., jasno se vidi da su rashodi od 2007. godine počeli da rastu brže od prihoda. Povećanje rashoda je uzrokovano većim izdacima u socijalni sektor i administraciju. Dolaskom ekonomske krize, došlo je do značajnijeg pada prihoda, što dovodi do velikog pritiska i na stranu rashoda. Da bi se održala dosadašnja razina osobne potrošnje, država je potpisala sporazum sa MMF-om u iznosu 1.2 milijarde € za period 2009. – 2011. Poseban izazov će biti vraćanje ovog iznosa nakon nekoliko godina. Dogovor sa MMF-om će se posebno odraziti na nivo cjelokupne potrošnje, pogotovo u periodu vraćanja.

5. Zaključak

Posmatrajući trenutno stanje i tendencije u prikupljanju poreza, možemo zaključiti da situacija nije na zavidnoj razini. Kako smo objasnili u tekstu, niz je razloga za trenutno stanje. Na osnovu svega možemo zaključiti sljedeće:

1. BiH je propustila šansu da iskoristi prvobitne pozitivne efekte od uvođenja PDV-a i te resurse usmjeri u razvoj, prije svega infrastrukturnih projekata.
2. Tendencije kretanja BiH prema EU će dovesti do daljnjeg smanjenja prikupljenih prihoda od carina, tako da će se i dalje stvarati pritisak na javne rashode.
3. Aranžman sa MMF-om je samo privremena mjera, koja nije najbolje rješenje, ali je ako ništa drugo, spriječio daljnji pad potrošnje, a time i pad prihoda od PDV-a.
4. BiH će u naredne tri godine biti ograničena u nivou potrošnje zbog dogovora sa MMF-om. Poseban izazov će biti vraćanje cjelokupno pozajmljenog iznosa MMF-u.
5. Da bi se ponovno povećali prihodi na jedinstvenom računu, a time i povećala potrošnja svih razina u državi, potrebno je da se poduzmu odlučne mjere za zapošljavanje domaće radne snage. Jedino na taj način se može ponovno povećati potrošnja, što će u najvećem dijelu utjecati na povećanja prihoda od PDV-a.
6. Investicijski projekti se moraju što prije pokrenuti, bez daljnjih odgađanja, kako bi se gospodarstvo počelo oporavljati, dovodeći time do rasta prihoda od poreza.

6. Literatura

- [1] Jelčić, B. (2001). *Javne financije*, RRIF, 953611254-9, Zagreb
- [2] Stiglitz, J. (2004). *Ekonomija javnog sektora*, Ekonomski fakultet Beograd, 84-403-0608-7, Beograd
- [3] Njuhović, Z.; Kreso, S. & Čaušević, F. (1998). *Poslovne financije*, Svjetlost, UDK 336.6(075.8)(082), Sarajevo
- [4] Ristić, Ž. (2002). *Fiskalni menadžment*, Savremena administracija, 86-387-0673-1, Beograd
- [5] Donlagić, DŽ. & Kešetović, I; (2006). Tendencije u razvoju poreza na dobit u sistemu direktnog oporezivanja u FBiH. *Zbornik radova*, 26, (2006) broj stranice (73-91), 0581-7439

Photo 057. Waterfall / Slap